

# ЦЪРКОВЕН ВОСЪТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА  
ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

Проф. д-р Иван Г. ПАНЧОВСКИ

## Лицето — спътник в историята и всекидневието

Една от темите, които възбуждат съвременника, е *лицето*. В статията на нашия писател *Серафим Северник* за лицето (в. Поглед, бр. 29 от 1973 г.) този порок е обобщен а подлагашото като „спътник във всекидневието“. Припомня се и злата шегата на френския комик *Молиер*, че „лицето е модерен порок, а всички порок минат за добродетел“.

Авторът на споменатата статия не твърди, че лицето е спътник във всекидневието само на съвременния човек и още по-малко, че то е модерен порок, който минава за добродетел. Неку е добре известно, че лицето е спътник на човека също в историческия му път, че то е феномен и на миналото. Естествено извършено трудно е да се направя точна сравнителна прегледа кога повече е процъфтявало и се е ширело лицето — в миналото или в настоящето. Все пак като свързано и обусловено в значителна степен от социалната и икономическата структура на обществото лицето намира най-благоприятна почва за развитие и разпространение в условията на обществената несправедливост и на класовите антагонизми. Съответно на това колкото повече се отстранява социалната несправедливост и се слага край на класовите противоречия и борби и заедно с това се изгражда новото общество без подтисничество и експлоатация, толкова повече се пресичат социалните корени на лицето; то става безпредметно, почва да изине и да чезне във всяко бива откривано, демаскирано и приковано на позорния гъб от обществената съвест и от гражданския закон.

Същият предмет на тази статия е след бегла феноменологическа и моралнопсихологическа характеристика на лицето да се разгледа това отрицателно явление в историческия аспект, специално отнашето на християнската религия към него в историческото ѝ развитие. Всъщност на този аспект е обрнато значително внимание и в споменатата статия на *Серафим Северник*.

Лицето е се определя като *отрицателно морално качество*, което се състои в това, че на очевидно безразветна поствък (извършване за постигане еготицизма, античужбинни и антисоциални цели по инстинктивни и осъществителни мотиви) се приписва вседоморален смисъл, т. е. представя се като прикриване от възвишени побуди и осъществяване човешкоблагих цели. От това е ясно, че лицето служи за прикриване на безразветно поведение, на античужбинна и социално вредна дейност. Затова лицето е осъдително и само по себе си — като лъжлива маска, с която човек обезобразява истинския си лик, от една страна, и прикрива неморалната си философия и порочния си образ, от друга страна. Колко верен и сполучлив е в това отношение афоризмът: „Лицето е перука, която прикрива плевизността на характера“. По-нататък лицето е осъдително и като динна завеса, с която се премежва погледът на обществото и се забуждава истината същество, и като прикриване на порочни и престъпни действия, които подпождат осквернене или цяла човешка общност, нагърбяват тлъстите права и интереси, рупат устоите на техния живот и благополучие. Пред вид на това лицето е не само „комедия, недостойна за човека“ (*Жулиан Леметри*) но и „гной, язва, покарваща отношенията между хората с банала на недостоенство и разяжда здравината на обществената организация“.

Лицето никога не се проявява и не действат самостоятелно. То винаги е един порок срещу много други и също в техния среда и взаимодобри егре. Най-близко до лицето като негови извори или помощници са: властта, дуканството, двучлението, приторството, коварството; в средствата, с които то най-често и успешно си служи, са: дъжката,

фалшият, ласкителството, сервилността. Противоположни на лицето са положителните морални качества: честност, правота, искреност, откровеност, откритост. В тях се проявява осъществяването на човека истинския смисъл на неговите поствъкни и откровеното му признание пред другите хора. Докато лицето е средните му прояви извърват от еготизма, себелюбието, противоположните им положителни морални качества възникват от уважението и обичта към човека и обществото.

В анализа на лицето навяр следва да се отбележи една относително положителна страна в него. Наред с цялата му отрицателна морална философия лицето може да бъде разглеждано като засвидетелствувана по отрицателен път почти, който порок отдава на добродетелта. Тази страна на лицето е забележана от техния аналитичен и наблюдателен ум на известния френски моралист *Фасоа Ларошфуко* и е изразена в следните му афоризми: „Лицето е похвала, която пороку отдава на добродетелта“ и „Лицето е данък, който пороку плаща на добродетелта“. Без друго по структурата си лицето е фалшив добродетел. Все пак то съдържа в себе си някакво признание за добродетел — за ценността и достойността ѝ. В противоположност на наглия шик лицето се боя да не бъдат открити лошите му наклонности и грозните му пороци и погата всички страни да ги прикрива. Ясно е, че лицето има някакво съзнание за моралното безобразие и за мерката природа на злото и чувствава някакъв срам, че му е станал пленник.

Премайвайки конкретно към отнашето на християнската религия към феномена лицето, тук той ще бъде осветлен исторически, като ще се изтъкне предимно от еготицизма — меродавна за умоустроението, *поведението и дейността* на християните.

Според християнската религия нравствените ценности са разкрилати на Божията всевъзприета природа и явява на Божията света воля. Съответно на това Бог не е само морален законодател, но и висш образец на нравственото усъвършенстване. В Проловта на планината се отпраща изясняване: „Бъдете свързани, както е свързан и небесният ваш Отец“ (*Мат. 5:48*). Исус Христос е не само нов морален законодател, който в Евангелието е открит нов нравствен ценности и е отпраща изясняване за техния осъществяване в *поведението и дейността*, но е и образец на християнската нравственост, който приключва, възлюбява и трябва да бъде следван. Той възпя да изпълняваме словото Му и да Го следваме, да постъпваме според примера Му (*Мат. 11:29; Йоан 13:15; 1 Петр. 2:20 — 21; 1 Йоан 2:6; Филип. 2:5 — 8*).

В противоположност на антропоморфичните божества на единството и *идолопоклонство*, които се изобразяват като лицемери и двучлени, лъжливи и коварни, притворни и фалшиви, лъжковни и замамки. Бог се открива в Библията винаги като истинна и правдив (*Илх. 34:6; Втор. 32:4; Псал. 85:15; Йоан 7:18 и 28; 8:16 и 26; Откр. 3:7 и 14:6-10; 19:11*), като лицемерен и недостоен (*Дена. 10:34; Иак. 3:17; 1 Петр. 1:17*), като искрен и верен в изнудване на далечно обещание (*Иер. 10:23; 1:11*). „Думите на Господа са думи чисти, сребро, очищено от връст в горнило, седем пъти протопено“ (*Псал. 11:7*).

В *Стария Завет* лицето е се поддържало на остро осъждане и лицето е се обрнано на твърдо изясняване.

В книгата *„Нов“* чрез устата на *Владим Саввеев* се представя обичан на покровителна и възбуждената на всички бивид, според които, властта дава на лицето нече значение, властта му е подкрепена, и увереността му — мрежа накова. Ше се опре на мрежата си, и не ще устои; ще се хванат

за нея, и не ще се удържа" (Иов 6:13 — 15). Но и Софър Наамед знае, че радостта на лицемера е мигновена (Иов 20:5). Невиният ще въздъхне против лицемера (Иов 47:8). Бог отвръща лицето Си от лицемера, за да не царува той да съблазни на народа (Иов 34:30). Поради порочността си лицемерите се бунтуват против Бога и укоряват в порока си: те хранят в сърцето си гняв и не се обръщат към Бога, когато ги връзва в окови; затова душата им умира в младини и животът им изгасва с будици (Иов 36:13 — 14). Бог строго наказва лицемерите дори ако скришом лицемерят (Иов 13:10).

Според *псалмиста Давид* Господ остро любящата теж, която проповядват за Неговите народи и влагат в устата си азбета Му, а сами мразят навъстанието Му и хвърлят над себе си думите Му. Той посрещва човека, който отваря устата си за злоудство и с езика си вдига коварство, който говори против брата си и клевети майчина си син (Псал. 49: 46—21). Господ ще изтребит неверните в думи и дела, притежаващите дъхът уста, говорещите с престорено лице (Псал. 11: 1—4).

Лицемерното, което се проявява чрез уста, т. е. чрез дълга, заблуда и лъжливост, е добре познато на *Притчи Соломонови*. Но то е еднакво вредно и тибело за ближния: „Лицемерният погубва с уста ближния си“ (Притч. 11:9).

*Пророк Исайа* изобличава лицемерното, проявявано както в религиозния, така и в социалния живот. Според думите на пророка Господ не желае народът да се приближава към Него с устата си и да Го почита с езика си, а сърцето му да отстои далеч от Него (Ис. 29:13). Но особено силно реагира пророкът срещу лицемерното, проявявано в отношенията към чуждите и порождащо социални злини. Според него протакът говори гнусности и сърцето му мисли за беззаконие, за да действува лицемерно, да лъжата от хляб душата на глупавия и да отнема пшеницата, желязото, и коварно да съди ставаща са бибелит: той крон прихва, за да погуби сиромаша с лъжлив думи, макар сиромашах да е да прав; а честният мисли за честно и твърдо стон във всичко, което е честно (Ис. 32:6 — 8). Над лицемерните тежат Божият гняв и Божията наказваща ръка (Ис. 9:17).

*Пророк Иеремя* нарича нечестивите лицемери. Думите и делата на нечестивите навистина са лицемерие по отношение както на Бога, така и на ближния. Влагостеното на нечестивите не е лицемерно, понеже Бог е близък само в устата им, но е далечен от сърцата и делата им (Иер. 12:2). Най-остри изобличения пророк отправя към лицемерните лъжеисповедници в лъжеспорони. Когато виждала гнусните си дела, той плачел се обаждал от неудържимо възмущение: сърцето му се късало и гърдите му възмисах му кости се тресели. Лицемерното е сплитък във вселенското, то изпълни немота, „защото и пророк и свещеник са лицемери“; Господ казва чрез устата на пророк Иеремя, че намерил нечестното на лицемерните лъжеисповедници и лъжеспорони в своя дом. Биват бичувани лъжеспорони на Самария: с безумието си те въплетили и заблуда Израелския народ. Ужас въздъхали лъжеспорони на Иерусалим: те преобладествували и ходели в лъжа, подкрепяли речите на злодеите, та никога да не се отворише от нечестното си. Иерусалимските лъжеспорони разнесли нечестното по цяла земя. Затова Господ Саваот казвал: „Не слушайте думите на пророците, които ви пророчуват: те ви лъжат, разказват нямисленци от сърцето си, а не това, що иде от устата Господна... Аз съм пророк тин пророци, те сами са се разтиснали. Аз съм им говорил, а те пророчухаха... Аз съм против пророците, които бравят със вой език, а казват: „Той рече“. Ето, Аз съм против пророците на лъжливия слышца, които ги разказват и чрез свои змавма и дъстене заблуждават Мой народ... Те не принасят никаква полза на тоя народ.“ За лицемерното и нечестното им Господ Саваот ще накаже тежко, защото лъжеспороните — горко им ще бъде: ги нахрани с елчи и ще ги влоят със зълча вода; ще свие върху главите им буря с буря, буря страшна (Иер. 23:1—32).

Едва им викаше другояче във всемирната литература по-заблуждено е разкрити обратната същност на лицемерното и по-остро са изобличени лицемерите за душната им пустота и за социалните злини, които те навличат на ближните си, както в *Поиса Завет* чрез устата на *Иисуса Христа*. Гук с пределяна яснота е установено, че лицемерното е гаден порок в очите на Бога и че за него няма място в истинската реалния. Имено чрез лицемерното — „бидо то фишно във безпардонно — реалната загуба не само доверие на човека и част от себе си, а направо се обезобразява и изражда, просото изчезва. Иисус Христос изобличил фарисейството, чийто морална същина се съставяло в лицемерие, като излъчвал религиозно и взаимно благоговение. Той предлавявал учениците Си от „фарисейския кмас, който е лицемер“ (Лук. 12:1). Оттогава фарисейщината станала синоним на лицемерното и предизвикала морална погуба у всеки честен човек. С историческа и логическа необходимост се налага изводът: както фарисейството е несъвместимо с християнството, така и лицемерното е непримиримо с християнското благоговение и морал.

Към фарисеите и техните ръководители книжниците Иисус Христос е изрекъл осем пъти *арго*, т. е. укор, като във всеки едно от тях, както и в други свои изказвания, е обелвал една или друга страна и проява на глупавия или порок — лицемерно — и е посочил съответната санкция. Направената тук феноменологическа и етическа характеристика на лицемерното е пълна и безпогрешна както от формалноетическо, така и от материалноетическо гледище. Тя обхваща лицемерното в религиозната, моралната и социалната област, което обаче във всяка една от тях еднакво проявява неизменната си същност: едно да се говори — друго да се върши (Мат. 23:3).

В *религиозно отношение* лицемерното на книжниците и фарисеите се състояло главно в парадната молитва, а поста за пред хората, в показната милостивия и във възпираща праведност. Книжниците и фарисеите се молели дълго (Мат. 23:14; Марк 12:40; Лук. 20:47), като с това искали да се покажат пред народа за дълбоко религиозни и много благоговейни. Обаче на тяхната молитва липсвал най-съществените белези: истинска вяра в Бога, сърдечно разположение, смирение да духа и най-важното съвременно високоправедно поведение. Затова молитвата на книжниците и фарисеите е обличена от Иисуса Христа като лицемерна, т. е. неискрена, престорена, привидна или направо неистинска. Спасителят предпазва от парадната молитва, като изяснява: когато се молим, да не бъдем като лицемерите, които обичат да се спират по синягата и по кръстопътищата, за да се покажат пред чуждите (Мат. 6:5). Съсодовително върна на истинската си структура е само онази молитва, която налята от сърцето, задоволява насъщна духовна потребност и е отправена към Самия Бог-Лицемерното на книжниците и фарисеите в религиозната област по-нататък се изразявало в пост за пред хората. Божественит Учитель настоявал: когато постим, да не бъваме намръщени като лицемерите, защото те си правят лицата намръщени, за да се покажат пред чуждите, че постят (Мат. 6:16). Постът е истински и оказва плодотворно въздействие, когато се извършва от пред хората, а пред Бога, когато броят телесната възхода на човека към нравствена чистота и духовно съвършенство. И милостивият на книжниците и фарисеите бил лицемерия; той нимала за цел да се подложие ближния, а да се изтъкне собствената личност. Иисус Христос изяснява: когато правим милостивия, да не тържим пред себе си, „както правят лицемерите по синягата и по улици, за да ги хвалат чуждите“; такава милостивия няма ценност в очите на Висшата любов (Мат. 6:2). Не само с молитвата, поста и милостивията, а с всичките си религиозни прояви книжниците и фарисеите се стремили да постигнат личния праведност. Според думите на Иисуса Христа книжниците и фарисеите вършили всичките си работи, за да ги видят чуждите; разширявали хранищата си и правели големи полите на дребните си; обичали първо място по тощавките и предни седлащата в синягата, и поздравя по тържештата, и — да им казват чуждите; учителю, учителю (Мат. 23:5—7; Марк. 12:38—39; Лук. 20:46). Иисус Христос осъжда възпираща праведност и изяснява: да не проявяваме праведността си пред чуждите, за да ги видят; като лицемера такава праведност не ще бъде възнаграден от вашия небесен Отец (Мат. 6:1). Разводен от лицемерие книжниците и фарисеите биват брания брота тежки и мъчени за носене и ги туряли върху главите на чуждите, а сама не искали и с пръст да ги помръднат (Мат. 23:4; Лук. 11:46). Към лицемерните прояви на книжниците и фарисеите в религиозната област се отнася също така тиничният за тях възглед за клетвата. Според него, ако някой се закълне в храма, клетвата му не го обвързва; но ако се закълне в златото на храма, задължава се. Иисус Христос оценява този възглед като плод на безумие и на духовна слепота с основателното богословско изяснение: „Кое, навистина, стон по-горе златото, или храмът, който освящава златото?“ Проява на лицемерие е и алогичният възглед на книжниците и фарисеите за клетвата, изразен в тезата и антипазата: ако някой се закълне в жертичника, не е нищо; но ако някой се закълне в дара, който е върху него, задължава се. И тук Спасителят само с едно изяснение разобличава лицемерия характер на този възглед, като казва: „Кое, навистина, стон по-горе: дарът ли, или жертичникът, който освящава дара?“ Обобщително Иисус Христос определя отношението Си към възгледа на книжниците и фарисеите за клетвата, като разбудва измислата логика на лицемерното, което носела бреставително по-нататък по-високото и по-ясното гледище по причина и с обясняването ѝ липшава от валидност и обусловеност от нея. Спасителят казва: „И тъй, който се закълне в жертичника, кълне се в него и в Оногата, който го обитавал; и който се закълне в небето, кълне се в Божия престол и в Оногата, който стои над него“ (Мат. 23:16—22).

В *морално отношение* лицемерното обезобразявало книжниците и фарисеите, лишавало ги един вид от есенцията на човешката личност, от чест и достойнство и ги превръщало в слепи и бездушни формалисти. Според думите на Иисуса Христа книжниците и фарисеите били лицемери, понеже чистели отвън чашата и блядото, когато вътре те били изпълени с грабеж и неправа (Мат. 23:25). Тази страна от лицемер-

то на книжниците и фарисеите е изтъкната и на друго място в Евангелието по следния характерен начин: „Вие, фарисеите — казва Спасителят, — измявате чашата и пилатата отвън, а вътре са пълни с гънба и лукавство“ (Лук. 11:39). Лидиерчето държи на външността, на видната законообязаност на поствъщата, на привидната благообразност на поведението, а не на духа на закона и на моралното съдържание. Книжниците и фарисеите прежеждали козара, а хамилата погълтали (Мат. 23:24). С това си поведение те се определявали на варосани гробници, които отвън се виждат хубави, а вътре са пълни с варосани кости и с всяка нечистота. „Тъй вие — обръща се Исус Христос към книжниците и фарисеите — отвън се показвате на човеште праведни, а вътре сте пълни с лицемерие и беззаконие“ (Мат. 23:27—28). Използувайки споменати образ за чистота в блудото, Спасителят казва: „Слава фарисею, който първо извърше чашата и блудото, за да станат чисти и отвън“ (Мат. 23:26). Не притежавайки морално достойнство, никакви заслуги за народа и никаква морална авторитет, книжниците и фарисеите обичали да заемат първите седалци в синагогите и да бъдат похвалявани по улиц и тържища (Лук. 11:43). За тях били важни изплатените злати за първенство и почет, без оглед на това дали те хармонизират с духовно-нравственото им състояние, с обективното съдържание на поведението и дейността им.

В социално отношение лидиерството на книжниците и фарисеите водило до беззаконие и човешкопозаслужено лоограбствено и експлоатация, до обезправяне и подтискане простия и беден народ. За да се представят за ревнители на правдата на закона и да запалят привилегированото си положение в обществото, та да го използват за собствена изгода, книжниците и фарисеите давали десетък от плозъм, копръ, кино, сечеие и от всякакъв зеленчук, а немарели и възстановяват най-важното в закона: правослаие, обич, милост и вяра. Исус Христос не отрича значението на малките предписания на закона и не ги отхвърля, те са необходими и следва да бъдат изпълнявани, но не за сметка на основните му предписания, които изискват правослаие, обич, милост и вяра. Затова Спасителят заключавал: „Това трябва да правите, и онова да не оставите“ (Мат. 23:23; Лук. 11:42). Книжниците и фарисеите намерали винаги на ближния си с прекомерно високотелни везни и най-строго го осъждали за малки прегрешения и незначителни провинения, а били снисходителни към себе си, не виждали големите си прегрешения и тежките си провинения, не се разкаявали и осъждали за тях. Колкото високо морално ниво достигат при това обещана вяра на мударствеността (наривна форма), притежавали осъдлата на Спасителя: „Знае гледали сламката в око на брата си, тъй гледали в своето око не усещат? Или как жекаше брату си чакъл, да извади сламката от окоето ти, а тъй ия, в твоето око има гредал! Лицемерю, извади първо гредата от окоето си, и тогава ще видиш как да извадиш сламката от окоето на брата си“ (Мат. 7:3—5; срв. Лук. 6:41—42). Лицемерното на книжниците и фарисеите отнало още по-далеч в социалната област. Представяйки се, че изпълняват една или друга обикалка на закона, книжниците и фарисеите използвали домовете на вдовците (Мат. 23:14; Марк. 12:40; Лук. 20:47). Предизвиквайки от оживяните пророци, Исус Христос посочил един смислен морален белег в образа на лицемерците, те дохождат в очка жоква, а отвътре са външ грабители. Следователно истинският лик на човека и моралното му достойнство се познават не по външността и по думите, а по поведението и делата. Затова вечната съдба на човеште ще се определя не според думите им и по външното им поведение, а според сърдечните им намерения и моралното качество на делата им (Мат. 7:15—23). За да замаскират беззаконияте и престъпления си с думи и да се представят като мъдри и справедливи народни водачи, книжниците и фарисеите издали гробници на пророците, украсявали паметниците на праведниците и киваните. „Да бже в дните на нашите бащи, не щяхме да станем тези съществуци и в проливие кръвта на пророците“ (Мат. 23:29—30). Този демогаоска реч е изобличава от Исуса Христа с указанието: с нея книжниците и фарисеите свидетелствували против себе си, че са синоие на ония, които се избили пророците и довърляли яричата — на бачците си.

Другата Спасителят: още по-напред посочвал, че книжниците и фарисеите са били един на съществени в избиването на пророците и са отговорни за това злодеяние, като казал: „Горко вам, задето изидате гробници на пророците, които вадите си ги одобрявате, защото те избоха пророците, а вие им изидате гробници“ (Лук. 11:47—48). Накрая книжниците обикаляли море и суша, за да сечеиет една последовател. И когато споулучили, с лицемерето си го превели със в геата дна два по-достен от себе си (Мат. 23:15).

Установявайки отарвателното лицемерие на книжниците и фарисеите, което село сирад, бже и смърт в реализианата, моралната и социалната област, Исус Христос заключил неговите носители с синтетич, които напълно отговарят на моралното им падение и разкриват аморалния им характер и поведение. Той микроточно ги нарекал „слепи“, „безумни“.

„Наредени гробници“, „змии“, „робици елдици“, очнал ги за горки и им предрекъ осъждане за в геата.

Следвайки учението, делата, завета и примера на Божествени си Учител, светите апостоли изискат от християните да проявяват издимерна вяра (1 Пет. 1:5; 2 Тим. 1:13) и издимерна любов (1 Пет. 1:22; Рим. 12:9; 2 Кор. 6:6), защото само те са истински и им подхождат. „Мяротата, която вие отгоре — според думите на ап. Яков, — е първо чистота, после мирна, снисходителна, отстълчана, пълна с милосърдие и с добра плодове, безпристрастна и нелицемерна“ (Иак. 3:17). От аствящите на Църквата ап. Петър изиска да изостанат, „всяко лицемерие“, както и срдините му пороци злоба, коварство, завист и клевета (1 Пет. 2:1). Когато се повдигнал привикан на лицемерие сред някои от първите разпространители на християнството в гр. Антиохия, ап. Павел решително се противопоставил на тази нехристиянска проява и я нарекол „Гал. 2:11—17“. Чрез своя апостол Духа открил тайната: „В последните времена някои ще отстълят от вярата, като се предават на мамливи думи и бесовски учения чрез лицемерето на ония, които говорят мъже и имат жигосана съвест“ (1 Тим. 4:1—2).

Разгръщайки страниите на общата и българската църковна история, а също така изглеждат се в редиците на съвремените християни у нас и в други страни, бже друго ше отхвърля един или други прояви на лицемерие. Въз основа на нравственото възможност използват отхвърлянето на лицемерето на св. Писание на Стария и Новия Завет към лицемерето, за неговата несъизмеримост с истинската вяра в Бога и с нравственото учение на Исуса Христа, следва да заключим, че тези прояви са резултат на човешка слабост и на грехозно увличение, срещу които християните са призванни да водят непримирима и неотстъпна борба и да ги изкореняват от собствената си душа и на църковната среда. Лицемерето, двуличието, т. е. да говорим едно, а да вършим съвсем друго, е издана черта на християнската религия, а чужда и противна на нея проява ела на нравно грех, защото то противоречи на основната християнска добродетел — любовта към ближния — и нарочно е забранено от Исуса Христа. Той изиска от вървящите да обичат всеотдайно ближните си и да им служат с думи и дела, с истина и със самозверие подиг (Иван 13:34; 15:13); думата им да бже: да, да и не не, а издано е повече от това, то е от лукавния (Мат. 5:37; срв. Иак. 5:12).

Отците и учителите на Църквата, които най-дълбоко са вниквали в нравственото учение на Исуса Христа, най-последователно и издано са го осъществявали, са отхвърляли лицемерето и са били образци на чистото, чисто и всеотдайно служене на ближните. Например се Иван Златоуст е казвал: „Делото на лицемерца е достойно за осмиване и е крайно вредно“ и същевременно отбелязал, „че изматата на лицемерца мие да се скрива само за известно време... Оше тъй на земята става известно на мнозина, че лицемерецът не е такъв, за какъвто се показва, но само поставя на себе си маска; оше по-късно ще бже изобличен предте, когато всички се разгори и разлеят“! Според този църковен отец, „всички човек, който недоволява, недоволява; който даде, като прима видла на благочестието, употребява го за прикриване на душите си деца, подлага на особено тежко наказание“.

С трезвата си мисъл и реалистичния си поглед, с верния си нравствен усет и яравния си морал нашит народ веднага след Покръстването на България и до днес се е противопоставял на лицемерето, отчуждал го и се е борил против него. Той е съзнавал несъизмеримостта на лицемерето с християнската вяра и нравственост. От епохата на Първата българска държава особено винаги заслужават изобличенията на лицемерето отци на проливите Крума. От издимерна личност оше оше платил изобличителните слова на архим. Неофит Воевода за лицемерето на фанариотското духовенство, търгоманите и корабчиците. Според неговите думи те са „хитроукаусни боджии и очарователни убавници, които превръщат черното в бяло, кривдата в права, клонка в истина“, те едно говорели, друго мислели и трето вършели представени са като „я очви колко обдечени бесия и неискривни външ“. Този възрожденски духовник, будител и борен изтълява несъизмеримостта на лицемерето с изобличенията на християнската вяра, с евангелските предписания, с църковната вяра и апостолите, с насържето служение и с християнството вяване.

В заключение следва да се отбележи, че истинското правство е спътник на човека в историята и въз всекредното, изключително в религията. В средата на християнската религия то обаче е паразит, внесен отвън, който е чужд и противен на нейната догматика и етика Затова борбата за негово откряване, разобличаване и изкореняване трябва да се води непримирима и неотстъпна — в името на Бога, който изиска да Му служим с чистота и искреност (Иис. Нав. 24:14), с дух и истина (Иван 4:24), не с кисе от любов и лукавство и в чистота и в истината, който е чист и истинен (Иван 8:26), „не с думи ия с едик, а с дела и истина“ (1 Иван 3:18).

## За техниката на българските иконописци от епохата на Възраждането

(Извадки от една ерминия от XIX в.)

Българските иконописци са изиграли важна роля през епохата на нашето национално възраждане и дейно са подпомогнали общия национален подем. На тях се е паднала задачата да облекат в красиви художествени форми и свежи багри религиозните и социалните идеи на своите съвременници, като намерят начин да ги свържат с и националните им възгледи. Така те са достигнали до създаването на монументалните картини със сюжети на живота на Самсон и разните други подълковите на Дунавската и Самоковската порти на Руския манастир и до други символни картини на вярата на българина и по-светло бъдеще и на надеждата му в помощта на „дадо Иван“. Някои зографи дори са били включени активно в негелативната компетентна дейност и в борбата за самостоятелна българска църква, както и случай със сподвижника на Левски Дяно зографина от Чирпан. Голям родолюбец е и работилът из Софийско Костанди Ангикаров от Самоков, макар че неговите творби са почти примитивни. Те, въпреки това, имат своето национално и историческо значение, както изобщо цялото дело на българските иконописци.

Една характерна особеност на българските иконописци от преди Освобождението е трайността в свежестта на боите върху изработените от тях fresки и икони. Бонто са се оказали устойчиви на атмосферните влияния — влага, слънце и др. — и са запазили свежестта си дори до днес. Причината за тази трайност не е напълно установена. Докато един я търсят в съставна на боите, други я сочат в по-банална техника на изпълнението.

Смятаме, че върху горния проблем би могало да вършат известна светлина изпълненото в живо ръководство — ерминия — за иконописците от онова време. Поради това ще дадем някои извадки от ерминията на Янак Иконописец от гр. Ст. Димитров (Дупница) от началото на XIX в., писана за синя му Никола (Котэ Иконописец Янак е изучил иконописството в българския Зографски манастир в св. Гора. Той може да е имал под ръка някои по-стари български и гръцки ерминии, но личи и собствености му при съставянето на неговото ръководство.

Ерминията не е запазена цялостно. Лишават от нея (откъснати са) някои 3 и 4 листа. Тя съдържа 101 от лист 16-ти. От лист 56 до 101 са останали само нишковия части от двата им страна. От гърба на лист 155 до лист 157 са дадени народни рецепти против краста, гуша, треска и др. Последните два листа не са номерирани. Те съдържат „Сие житие ко пресветей богородице чудеси ео“ — разказ за отиването на Мария Магдалина и двама апостоли в Марсилия и покръстването на тамошния управител и замиването му за Неру-салия.

От съдържанието на ерминията се вижда, че българските иконописци от онова време е трябвало да умее сам да си приготвят всички необходими му златобити материали — от графити до тукталка в галница, както и боите. Употребявани са били и готови европейски бои. Говори се и за московския начин на работа. Дават се нагълтвания и за техниката, за извършването на самата работа — от приготвянето на платното и на злата до напасането на боите, златните украсения и одеждите. Тази техника е била предавана от поколение на поколение, да да ни остави творби, които и днес оцеляват със свежестта, с красотата и с издържаността си. Жалко, че са откъснати толкова много листа, които са съдържали много рецепти за приготвяне на разни бои и за работата с тях.

Почеснатата ерминия е написана на запоблатно, специално на дупнишкото българско наречие. Тя съдържа 25 с турски и по-малко с гръцки думи. Има и fresки и немски названия на бои, Шрифът е старинен курсив. Някои от изредените, съюзите и кратките лични притежатели местожитие се пишат сякво с думите, както се чуват при говор. Препителните звани и главни букви почти няма, или са поставяни доста рядко. Има употребени и прилагателни и двойни ударения. Особени начертания имат буквите „е“, която прилича на „е“, и големия тер — „ъ“, който прилича на славянското „е“. „Г“ и „р“ са като курсивните съответни гръцки букви, макарото „в“ е точно като десетното наше ръкописно. Особено е и начертанието на „д“, „и“ „в“ и „б“. Последното прилича съвсем на старото „е“ двойно, което не се среща в книгата. Прияте 6 листа се разчитат много трудно поради повредата и размазването до дола. Трудности се срещат и към края на книгата. Ценни са няколко рисунки с мастило. На един гърб на лист 29 са изобразени шесторазветел жезулици, поставени в горния край, издължени се срещат два издължени долу сешуловски звани клонци с акантови листа. Хубава е и миниатурата от група ангели като войници с пушки и щикове на рамо. Дадени са в движението на гърба на лист 122 най-долу. На гърба на лист 49 долу са нарисувани двама седнали един срещу друг младежи, облечени в модерни дрехи. Единият е с червени обувки и червенката мангити. Върху гърба на лист 138 и 149 са нарисувани пак с черно мастило цветни съцветия. Тези няколко рисунки дават ясна представа за дароването и почер-

ка на художника. Той е бил искусен зограф, както сведочат останалите в църквата „Св. Богородица“ негови икони, които имат сходство с тези картини.

Ето и някои извадки от ерминията на Янак Иконописец: 1. На лист 15: „Мера последна посорова бива така чело-веческата мера волко и от братата до папото толко и е до колелата и колко е и от дълбината до колелата толко и е до колелата до петте на нозете и колко е висок толко и е в рацете на расето и колко е на висината човеко толко и е на висината дължината и колко е подолната човеко толко е едната рака толко и е другата рака и колко да е висок или висок пак толко и е в рацете му и така бива мера посорова до амин.“

Къ в е в о да правши галница шото да рисуваш шехидя и да пишашши икона земн лескови прът и расечи го на синия парчета после изделай ги на тамеши правчи колко гачено рого после прережи ги на каси парчета и подостри и от двете страни като шила тогав земн една книга и завви ги колкото искаш и зарбувай ги огорче с конец и после тури ги у сурашишката и подри ги сос жешка пелет гасола да не дама чото кога дими гачуровай и не (не се чете), като ги туриш у сурашишката и тури пелет огорче и не давай да дими да не изгорят и нека стое колко едно яще чие се нече и тогав от края малко отив и ако дими още па покри така погледжай кога няма да дими тогав земн ги нека истинат тогав писуваши сос тия ваглиця шехидя.“

2. Лист 27 на гърба: „Какво да правш туктал земн от кюркчийски парчета от сурова кожи и от овчи и кози крака заедно с кокалите.“

3. Лист 29: „Бива сустубе и от некакия камението са от саяне съест сп и на гато вар и онова са побели от варта. Надо да от тях ако наидеш от тях тогав тури саджако на огнио и тури камението на саджако да угори добре сосе ги триеш ке ги употребяваш и бела земля сустубе за дувар бива.“

4. Лист 30: „НАЧАЛО ДОБРОЕ ОТ РАБОТИХ (написано с главни букви като заглавие) Зетиво после расини платното на четири двета промуши друкето сос платното сос шило наоколе набоди друкени чинии расини го добре после земн сустубе малко чинит и оет три ги заедно и сос вар зати и правш тогав добра вар и земн един мош и струга драм и кутини или дутти поубаво земн — 25 — драм мура-сен — 8 — драм истри мурадено на мереро по башка и са-дове и после тури ги на угасалия ваглиця друкени и има една изправена (следа на гърба на лист 34) талка прачка желяста разбурувай ги добре да се стопат после тури ги у живако да станат едно мешай и разбурувай ги сос желязната прачка докле да видиш пращата да почирне и остави ги да встият турчи ги каквото перви имей направиена сурасе сос тесви уста дуги шил каелна тури ги у неч унтер и покренш избурувай ги сос пращата желязна доде да видиш желязото да побелее после залечавши и тури ги додура е туря сирец до шията и да е много огни и остави да се запече и един ден и една ноц после строчиши сос едно нешо извади го и тако бива добро зинавар сирец зиндхара.“

5. Лист 34: „КАКВО ДА ПРАВИШ ВАДРАДИМОН тури малечки парчета бакур у оет жескии у сато бакурен и покори го и тури го на место декато грее судно се докрай на жечина и да стон (се до крак) доде да лядне оцето после извади парчетата бакуреи и тури ги у друк осуд да писне и тако бива вадрадимон (акма).“

6. „ДА СЕ ПРАВИ КИНАВАР, СИРЕЧ зиндхара писна се турски у гречки зинавар бива алена много земн жилак 100 драм и кутини или дутти поубаво земн — 25 — драм мура-сен — 8 — драм истри мурадено на мереро по башка и са-дове и после тури ги на угасалия ваглиця друкени и има една изправена (следа на гърба на лист 34) талка прачка желяста разбурувай ги добре да се стопат после тури ги у живако да станат едно мешай и разбурувай ги сос желязната прачка докле да видиш пращата да почирне и остави ги да встият турчи ги каквото перви имей направиена сурасе сос тесви уста дуги шил каелна тури ги у неч унтер и покренш избурувай ги сос пращата желязна доде да видиш желязото да побелее после залечавши и тури ги додура е туря сирец до шията и да е много огни и остави да се запече и един ден и една ноц после строчиши сос едно нешо извади го и тако бива добро зинавар сирец зиндхара.“

7. На гърба на лист 37: „ЗАНБОЛ ДОБАР ДА ЗНАЕШ земи — 5 — драм куршум — 6 драм бела ора да я триеш на мереро ситно на толкова като прах — 3 драм свеи стони ги у саяне после разбурувай ги и не ситача свеи и после тури ги ракия и в избуруваш и бива едно стая и после го собираш и чуваш.“

8. На гърба на лист 107: „З е а е а в боа интерия земн жулт калял и пелет бакурна пареч когато нажасеш бакуро сос сол и го туриш у фуриата и флаша туря онава се готови пелет бакурски тури и смалято дълбоко зелена тия сите турчи ги у вода да се стопат като среброто и извади го и трий го доволно тури сруча на имперех исушвай го и имай го у тене ке.“

Архимандрит Николай КАЦАРСКИ

## Професор ставрофорен архипрезвитер д-р Ливиу Стан

През месец май т. г. почина известният и многоаслужил за православната богословска наука ромънски професор д-р Ливиу Стан, преподавател при Букурещкия богословски институт от университетската степен.

Побойният е роден на 11 юли 1910 година в с. Совет, окръг Хуеодора, Трансилвания, като втора син на свещеник Иосиф Стан. Завършил е основно и средно образование (класическа гимназия) в градовете Хуеодора, Дева и Лугож (Трансилвания). След това постъпва в Православния богословски факултет при Черногорския университет (Буковина), где то през 1936 г. успешно издържа изпитите за придобиване на научната титлата „доктор на богословие“. От 1932 до 1937 г. е бил на научна специализация по право и философия в Атина, Рим, Мюнхен, Виена и Варшава. През есента на 1937 г. бил назначен за извънреден професор по църковно право при Богословския институт в Сибуя. В 1943 г. бил повишен в професор към катедра, а през 1945 г. — за титулар-професор при същия институт.

През 1948 г. е бил преместен за професор-титулар на катедрата по Църковно право в Букурещкия богословски факултет, който през есента на 1948 г. бе преименуван на „Богословски институт с университетска степен“. Оттогава и до смъртта си побойният остана на тази длъжност.

През есента на 1937 г. проф. Л. Стан бе ръкоположен за дякон и свещеник, а през 1947 г. бе изведен в чин „архиепископ“. Две години по-късно бе отличен със ставрофорство.

През 1961 г. о. Оливиу Стан е взел участие в ромънската църковна делегация, участвувала в Църковно-Родоската всеправославно съвещание. Изпълнявал е и други църковни мисии в чужбина — САЩ, Италия и Западна Германия, Гърция, Швейцария и др. по линията на икуменическото движение. Участвувал е в конференциите на европейските църкви, на които (конференции) е бил избран за председател на Комисията за служенето.

През 1946 г. проф. Л. Стан е бил награден от ромънското правителство с ордена „За културна заслуга“, а през 1964 г. — със „Звезда на Републиката“. През 1968 г. му е присъдена титлата „доктор honoris causa“ от Богословския факултет при Солунския Аристотелски университет; през 1969 г. — избран в Училища за член на Централния комитет на Световния съвет на църквите. В 1969 г. бе удостоен с титлата „doktor honoris causa“ от Папификалния Григорински университет в Рим.

Професор ставрофор архипрезвитер д-р Ливиу Стан владее още и ползуващо много чужди езици: гръцки, руски, френски, английски, италиански и немски. Изпод негово перо излязло много богословски трудове от църковно-канонически, ексклезиологически и икуменически характер. Тук ще споменем само по-важните от тях: Миряните и тяхното положение в Църквата, Сибуя, 1939 г.; Една непозната новела на византийския император Аларих II Палеолог старши, Сибуя, 1939 г.; Принципът на църковната автономия, Сибуя, 1940 г.; Раса и религия, Сибуя, 1942 г.; Онтология на правото, Сибуя, 1943 г.; Ромънските светци, Сибуя, 1945 г.; Традиция и прогрес, Букурещ, 1947 г.; Статутът на Ромънската православна църква, Букурещ, 1949 г.; Законът за изповядването, Букурещ, 1950 г.; Каноническа правна важност на IV Вселенския събор, Букурещ, 1951 г.; Отношенията между църква и държава, Букурещ, 1952 г.; Каноническо ръководство, Букурещ; Император Юстиниан, V Вселенския събор и иапството, Букурещ, 1953 г.

Църковното законодателство на Негово Блаженство Патриарх Юстиниан, Букурещ, 1953 г.; За авторизацията, Букурещ, 1954 г.; Проблеми на ексклезиологията, Букурещ, 1954 г.; Новият семеен кодекс, Крайова, 1954 г.; Църквено законодателство и неговото канонично значение, Крайова, 1954 г.; Незвестни аспекти на схизмата от 1054 г., Букурещ, 1954 г.; Църквата и култът в международното право, Букурещ, 1955 г.; Апостолското пришествие, Букурещ, 1955 г.; Вселенскост в вселенско православие, Крайова, 1955 г.; Църквата и правото, Крайова, 1956 г.; Интернационалните и интерлокалните религиозни организации, Крайова, 1956 г.; Религиозни общества в днешната Църква, Букурещ, 1956 г.; За авторизацията, Букурещ, 1956 г.; Институции за социално подпомагане в днешната Църква, Букурещ, 1957 г.; Каноническа перспектива на отношенията между Православие и Англиканство, Букурещ, 1958 г.; За църковната автономия, Букурещ, 1956 г.; Нашите древни канонически кодекси, Яш, 1958 г.; Социалната организация на първото християнство, Крайова, 1959 г.; Проблеми на един нов вселенски събор, Крайова, 1959 г.; Етноската църква, Букурещ, 1960 г.; Новоканонически традиции в Църквата, Букурещ, 1960 г.; Les ecclesiastiques, Букурещ, 1960 г.; Древна авторизация на Молдавската митрополия, Яш, 1960 г.; Произход на авторизацията и автономията, Крайова, 1961 г.; Авторизация и автономия в православие, Крайова, 1961 г.; Православие и староромънски, Крайова, 1961 г.; Родоската всеправославна конференция, Крайова, 1961 г.; Личният елемент в Православната църква, Яш, 1962 г.; Икуменическото движение, Крайова, 1962 г.; Връзките на Ромънската православна църква с Гръцката православна църква, Крайова, 1962 г.; Православие и расение, Букурещ, 1963 г.; Представян и перспективи за съединението на църквите, Букурещ, 1963 г.; Каноническата компетенция на св. Три Светители, Крайова, 1966 г.; За едно икуменическо богословие, Букурещ, 1964 г.; За рещенцията (превземането) от страна на Църквата на определената на вселенските събори, Букурещ, 1965 г.; Положението на миряните в Православие, Хайделберг, 1967 г.; Произход и итерорично развитие на църковното право, Берлин-Шлезинг, 1968 г.; Преглед на законодателството на Ромънската православна църква през време на двете десетилетия от архипасторското служение на Негово Блаженство Патриарх Юстиниан; Ромънската православна църква — профил, организация и перспективи.

Никой от студентите на проф. Л. Стан, заслужили премиями от междуправославно значение, са поместени в списанието „Духовна култура“ (София), „Журнал Московской Патриархии“ (Москва) и „Церковный Вестник“ (Варшава).

Отца Ливиу Стан е бил научен ръководител на малки богословски при запаметяване и публикуването на повече от 50 семинарни работи в курсовете за придобиване на докторати при Букурещкия богословски институт.

Със смъртта на прот. ставрофорен архипрезвитер д-р Ливиу Стан ромънската богословска наука, а в цялото православно богословие губи един от висока класа и авторитетни свой представител. Нашата дълбока почит през неговата личност и дело. Вечна и блажена да бъде неговата памет.

Макариополски Епископ д-р НИКОЛАЙ



### В храма

Плахи есенщици  
— сред лещици —  
Сред светлия дън на Христа,  
на Ангел крило  
над мойто чело  
ми плеще с незрим уста...

— Боже, сплси,  
в мен угаси  
злост и злоотворствена жар;  
с явра в гърди  
мен взведи  
в свой целебен олтар...

П. ЯГОДИН

## Утеса

В сини гугли — върхове,  
в зъбери гранити,  
планината ме дове  
с думи старобитни:

— Тук сла, и възниши,  
чеда в небосата,  
и молитва утеш  
пача на душата...

П. ЯГОДИН



## ИЗ ЖИВОТА НА ЕПАРХИИТЕ

## Архиерейска служба в гр. Криводол

На 17 юни т. г., Петдесетинна, аврашиите от гр. Криводол, Врачанско, празниха голяма духовна радост — по тържествен начин и с голямо религиозно въздушевание те чествуваха празника на своя епархиален храм „Св. Троица“. Радостта им от големия и многосъдържателен обиходнически празник се услади още повече от това, че светата божествена литургия бе отслужена от епархиалски архиерей, Негово Високопреосвещенство Врачанският митрополит Пансий.

Петдесетинна е един от най-големите християнски празници, рожденият ден на Църквата Христова. На петдесетин ден след Христовото възкресение Дух Свети слезе във вид на огнени езичи върху апостолите и те „пачена да говорят над руги езичи, според както Духът им даваше да изговарят“ (Дейн. ап. 2:4). Св. ап. Петър произна пред насобралото се множество първата апостолска проповед, чрез която прикляна всички присъстващи: „покайте се, и всеки от вас да се кръсти в името на Исуса Христа, за прошка на греховете; и ще приемете дара на Светаго Духа“ (Дейн. ап. 2:38). Мнозина на драго сърце прина думите на апостола, и се присъединиха она ден около три хиляди души“ (Дейн. ап. 2:41).

Това е също началото. От този ден настепе като топъл пролетен полъх, който размразява студените ледове и бистрите водни рудкват неударжимо в буйни потоци, се понаса от уста на светите апостоли евангелското слово и се поставят несъмрушимите основи на Църквата Христова.

Този година в прекрасен, топъл юнски ден, при ведро слънчево небе с особена тържественост бе отпразнувана светата Петдесетинна и в най-новия град на Врачански окръг — гр. Криводол.

Пролет е. Земата, напоена от благодатен напоителен дъжд, динса е отворени гърди. Навсякъде трева, цвети, зеленина. Природата празнува. Празнуват и християните от криводол: храмов празник е на епархиалния ни църква „Св. Троица“.

Хубавият и величествен храм е каншал на висок хълм източно от града. Със сиво-бребристите си кубета той блисти и се вижда с километри далеч от юго-запад. Св. Троица е покровителка на този храм и на жителите от Криводол. Това за тях е голяма утеса. Та нави няколко свети патрарх Евтимий, оскарви в тежки вериги от отоманския побойтец, повери паството си на Св. Троица: сегга и всеки“. И наистина Св. Троица запази живеча на българщината през тъмното пет-сково робство. С тази вяра в Св. Троица са живяли криводолчани от векове и тази тяхна вяра не е останала безплодна. Св. Троица е подпомогала и подпомага Криводол, и ние го виждаме от малка прези години земеделски и търговски

център прераснал сега в град, за който бъдещето чертае богати перспективи.

Този година светата служба на храмовия празник бе отслужена от св. Врачанския митрополит Пансий. От нередките му посещения в града той е познат почти на всички. Старите хора помнят, че една от първите църкви, които той е осветил като Врачански митрополит е църквата в гр. Криводол.

Оше от рано утро светият храм, в който кандилата не са угаснали цяла нощ, е отворен. Женя, мъже и деца се движат неспрестано из него. Цветя и зеленина красет икони и иконостас. Паветат се венци, правят се букети, а епархиалски свещеник е в необичайно напрежение — ръководи украсата, разпореджа, подготвя службата.

Пристига и очакваният от всички епархиалски архиерей. Камбаните бият тържествено. На изходната врата на храма дядо Пансий бе посрещнат и приветстван от епархиалски свещеник прот. Димитър Миков. Бъва грамко „Владими и свещеноначалника...“. Всички са обхванати от християнско възнеение. От името на Църковното настоятелство Георги Василев Алексиев приветствува архиерея и му поднася букет от рози и карамфил. От името на Православното християнско братство Венета Михайлова също го приветствува и поднася разкошен букет от благоуханни цвети.

Митрополит Пансий стародоточено и тържествено извършва св. литургия. На клира лее местния дамски хор, ръководен от диригентна иконом Христо и. Маринов. В края на вечерницата бе отличен с ефикас икони и ом прот. Димитър Миков. За трети път епархиалският архиерей възлата светилоската си доспеша върху него. Тържествено той чете молитвата, с която го възвежда в икономско достоинство. Настава необичайно тишина. Митрополит Пансий произна мудро архиерейско слово, в което задълбочено развирва значението на великия празник. В края на словото си той се обира икъм нововъзведения иконом, като изтъкна усърдието му служежне на светата църква в продължение на 38 години. С кратко слово иконом Димитър Миков благодари на Високопреосвещения митрополит за високата оценка, която дава на неговото служежне и за високата награда, с която го отличавя. Той даде обещание, че е още по-голямо усърдие и ревност ще служи на Бога, на светата Църква и на народа.

След светата служба в църковната клика бе даден сакромесен обяд, през време на който братството хорше изпълни църковни и религиозни песни. Дядо Пансий благодари за обяда, благослови хористите и присъстващите на обяда и отпътува за престолния си град.

Съобщава иконом Д. МИКОВ



## ОТЗИВИ И БЕЛЕЖКИ

## Моши на св. Николай Мирликийски в софийски храм

През 1956 г. бях назначен на епархиалска служба в столичния храм „Св. Георги“. Между друге интересните старинни книги в утарна на храма, видях сребърна мошехранителница с размери: 27 x 25 x 10 см, Събратата ми свещеници ми ка-

заха, че това са моши на св. Спиридон и че със частини от тези свети моши са били осветени страниците престолни на св. Иван Рилски и св. Василей Велики. Много пъти тази мошехранителница спираше вниманието ми със своята красна

орнаментика, изработена от неизвестен български майстор. Едва през 1971 година, разглеждани в кутията, забелязах изрязан надпис на долния капак, който гласи:

„В лето 1826; 6 декември; злати си сн святяи моши на свтн Николая Големи при архирея Иованна и при кирь епитропа Димитрия Дограмаджи и при кирь Хаджи Димитрия и кирь Божила и кирь Иована и при кирь Хаджа папа Мартина и кирь Никола Цешарь Куюнджи.“

„Господ да им дари здраве и сн христинне  
„Многа им лета“.

Този надпис, който недвусмислено укава, че в кутията се пазят моши на св. Николай Големи (Велики), както тогава са наричали у нас св. Николай Мирликийски, а не на св. Спиридона, сериозно ме озадачи, защото е известно, че мошите на св. Николай се пазят в италиански град Бари и пазят на тази частца от тях от Бари до София беше загърнатата от тайна, която винаше как да се разбулят от малкото сведение, които на съоблявахме този надпис.

Любопитството ни пререзира в латинен интерес към находката. Продължих да разглеждам в явния, че на горния ливец капак на кутията има изчуван образ на св. Николай, както свидетелстват и надписа. После иднаха вътрешния капак, който затисках мошите, които се виждаха през да малки отвори, направени за да могат вършатите да ги деулат. Под парчето памук, на което бяха положени мошите, намерих три-

жълва стъпан антианне, печатан във Виена през 1743 г. при Арсений, архиепископ Пескиий на „всички сърби и българи“ и осетени в храма „Преображение Господне“ в град Пачичево, близо до Белград, на 14 август 1764 година.

Сега вече историята със свещената частца започва да става поясня. Вероятно тя — частцата от бевека кост, дълга 15 и дебелина 3.5 см., е била пренесена от Бари в Пачичево и оттам — от благочестива хора в София, занята в антианни-са, който е служил за паспорт: светиян в светиян.

За да започна у себе си убеждение, че съм на прав път, аз отгосох мислехранителността в Духовната академия и я показах на няколко професори, в числото на които влизаше и г-н проф. Пандурски, които се извадиха в смисъл, че няма основание да се отрича надписа и автентичността на светите моши, но все пак нахладата слеза да бъде проучена по-подробно и задълбочено.

От тогава всеки четвъртък, след светата Литургия, светите моши се изнасят за поклонение, като всички свещенослужители и служители при храма се стараят да отдават нужната чест на тази светиян, предоставяни и за Благотворително поклонение на вършатите, за които тя е източник на благодатния сила и благословение от великия Чудотворец — св. Николай Мирликийски.

Свещеник Ст. ЗЛАТАРЕВ



## КНИЖНИНА

### Проф. Б. Пиперов, Тълкуване на ки. Битие

В началото на тази календарна година поредната от поборна за изпитни събеседвания на свещениците се обогати с още едно ценно помагало. Излезе от печат „Тълкуване на книгата Битие“ от проф. Бон Пиперов, ръководителя на Катедрата по Стари Завет при Духовната академия в София. Авторът, дългогодишен преподавател в Академията в областта на старозаветното богословие, е служил да изясни възможната му от Св. Синод задача („да състави пособие, по което опориските свещеници да се готвят за изпитните си събеседвания върху книгата Битие“) в размер на 147 страници, е приложил на две саморъчно изработени карти: Хванат по време на патриарсите и Предният Ориент със Средиземноморския басейн.

От чисто богословско гледане трудно е да се пине съизтъза върху отделни моменти, насаки или цели книги от Моисеевото Петокиние. Авторът ясно е подчертал този факт в Предговора към книгата си (стр. 3), като сочи, че с оглед опита за тълкуване за книга Битие, могат да бъдат отбелязани следните обстоятелства: 1. тук се разглежда и някои основни ивритогедни въпроси; 2. върху тълкуването на тази книга има огромна литература (по-стара и най-нова); 3. изложението трябва да се отличава с достъпност за български читател; 4. и накрая — определено количество страници за изложене.

Въпреки тези съображения, след внимателно проследяване на пособието, читателят остава с трайно впечатление, че в света, синтетична форма е представена богата историческа палорама от библейски личности и събития. Постаената си цел авторът постига, като в методологични отношения при тълкуването се е стремил да състане и изложи обективно с имо мислите на боговъзможения автор, а чрез изясняването на текста да даде и своята преразясня, да отвори критична чуждата мисъл, да изправи съвременния изслед и т. н. Особена стойност добива пособието поради прието ползуване на текста на Св. Писание в оригинал, т. е. масоретския текст, като еврейските изрази и думи, по които технически причин, бият предавани на ивритския в курсив.

Съдържанието на пособието има две части:

Първата част обхваща кратки неакадемически сведения за ки. Битие (стр. 5—20). Тук проф. Б. Пиперов дава предварителни, въвеждащи данни относно изданието на разглежданата книга, нейния автор и времепоход, приемството на за-

падения текст от древност до днес, достоверността на събитията от този библейски период и светилната на редица археологически находки и древни текстове, като накрая е представена схема за разделяне на повествованието с оглед по-добро усвояване на тази материя.

Във втората част е изложено системно и в прегледен план тълкуването на няколко основни библейски моменти: библейската космогония и антропология (стр. 21—35), земният рай и грехопадението на прародителите (стр. 35—51), брамубийството на Каин, изтоян, родословната таблица на народите и разклат за Вавилонската кула (стр. 52—69). Съставят подобни очерци на образ из т. нар. патриархална библейска епоха (стр. 75—144). Тук се разгледат чрез изясняване преледа животни и делата на Авраам, Исаак, Яаков и Юда. Първи отразно въведените обстоятелство, че животинството на тези древни патриарси не са предадени самоземно, изолорани, а са свързани с Новия Завет (напр. на стр. 101 се отбелязва, че величето на Авраам, извено в неговото послушание към Божиата воля, се посочва в Новозаветните свещени писания), като същевременно е подчертан и педагогическият аспект на библейската свещена история в това отношение: патриарсите са образни на ивра в Божиата помощ на „благотворно за опазване човешкото достоинство“, отзивчивост и изпълнение на службените обязанности“ (стр. 147). В крайна сметка, очертава авторът чрез животинството на патриарсите, Библията освидетелствува основната религиозна истина, „че винаги правдата възтържествува и получава своята награда“ (пак там).

Разглежданото пособие като богословски труд има научно-популярни характер. То има да запълни една празнота, тъй като в тази насока на български език няма повсеместен материал, освен два семинарски учебника, почти тъмни. Може би интересните еврейски термини отбелязват и без това подчертаната социална на библейското тълкуване, но последното възражение е неубедливо, щом вече неоспоримо е доказано истината и автентичността на дадена мисъл в оригинал.

Спомняният тълковен труд заслужава да намери място в личната библиотека на всеки клирик и просветен християнин в нашата Църква, тъй като той представява нечия справителница, принос към старозаветната богословска литература.

Асист. Славчо ВЪЛЧАНОВ

### „Богословские труды“, сборник шестой, Москва, 1971 г.

Първата по ред статия, в размер на 46 страници, е твърд на Мискини и Белоруски архиепископ Антолий на тема: „Из евангелската история“. Високопросвещенният автор фактически разглежда въплътението актуалния въпрос за живота и смъртта в евангелски аспект. Той започва с много драма-

тична увод: „Ние славим Христа — Победителя на смъртта“, а хората продължават да умират — и грешните, и праведните. Умерли любимице Му ученици, умерла дори Неговата Майна, но-ястия и по-чистота от която не е имало никога на земата, и накрая, умерла и Сам Той.“

В какво в такъв случай се състои победата на Христа? Авторът дава убедителни и утешителни отговор чрез един пример, който прави между езическото и християнското съществуване по този въпрос. Заедно с Христовото Възкресение на първите се разкрива истинският смисъл на смъртта — не като краб, не като униожение, а само като преход, битвен етап, необходим и в общия план на творенето, и човешката история и в живота на отделния човек. Смъртта само изменя формата, материята и съществуването. Единият поток на индивидуалното съществуване остава, а неговата форма се изменя, както се изменя и формата на материята.

Водораздела на човешкото съществуване е смъртта и възкресението на Христа, поставяйки относително, а не абсолютно значение на смъртта. Спасителят съвзема проблема за смъртта с този за страданията. Християнството не премахва страданията, както не премахва и физическата смърт, но ги пресмисля и дава нови сили за тяхното понасяне. Тези сили се крият в дълбочините на човешкия дух, а проявяването им е в зависимост от степента на самосъзнанието му, че е تجъждествен с един духовен свят и предизвиква за него. „Духовният свят не е олицетворение във физически свят, а всепроникаваща сила Божия и явяване на Христа от небесата. Това Негово явяване не е изключително изключение, но от света на други измерения, други състояния и условия, други условия. Светът на Христа е и в нас, и вън от нас, и неистовио далече, едновременно достъпен и едновременно недостъпен за човешкото око“.

На пренедната, че вярата в този духовен свят е осъществяваща, авторът отговаря, че никога, в никоя епоха осъществяването или изключително на вярата не се е измързвало с броя на вярващите. Отговорът на Спасителя се намира у Лука 12:32. Християнството е започнало от няколко галвлейски рыбаи, развалячи се митари, простени грешници, изчерпани разслабени, развалячи и слепи, от селската и градска беднота, и само 5-6 човешка е по-високо обществено положение: митари Захей, фарисеи Никодим и Иосиф, лекар и художник Лука и други — това е и цялото първоначално зърно на Църквата. Но може ли да се говори за слабост на нейната вяра?

Високопросвещен автор констатира, че и в наше време не количеството на вярващите определя силата на християнството. „Ако — казва той — нашето малко стадо прояви жива, пламваща вяра, то също така ще победи смъртта, както първите християни“.

Втората статия (32 стр.) е от доклада в Московската духовна академия (1965 г.) съставена на тема: „Сотирологията на св. Иринея Лионски“. В нея се разкриват основните сотирологични идеи на творчеството на св. Иринея Лионски.

1. Господ Исусе Христос има изключително значение в делото на спасението на човешкия род. Затова сотирологията е христологична. Християнството разкрива пред човека пътя на реалното спасение от греха, смъртта и робството на дявола. Това спасение е абсолютно свързано с явяването на Христа в света.

2. Най-важна предпоставка в сотирологията е антропологията, включваща в себе си сътворението на човека, неговата природа и предназначение, и райското състояние на първите човешки.

3. Ако спасението, по своя характер се започва във тайната на предвечната любов към създанията от Бога свят и човек, то неговото реално осъществяване е свързано с първото събитие в Библиейската история — грехопадението на първостъзданието човек.

4. Бог като всепознаещ „предуказва слабостта на човека и произтичащите от нея последици“, допускайки човека да бъде съзидан, но не го оставя да загине и го включва в предвечния план за спасението.

5. Взаимзависимостта между правдата, благостта и преиздростка Божия в действително на Божия промисла за човека се разкрива в домостроителството на негово спасение.

6. Обучението за Боговъплъщението е централна идея, основна на цялата сотирология.

7. Идеята за обожествяването на човека е завършек и венец на сотирологията.

8. Начинът на спасението е във връзка с т. нар. „възстановяване на първоначално състояние“. Целият смисъл на изкупувателния подвиг на Богочовека се заключава именно в това възстановяване и в обусловеност от него обожествяване на човека.

9. В победата на Господа Исуса на дявола е осъществяването на човека от неговата власт се вижда първата степен на възстановяването, разбираемо като възстановяване по-вредената чрез греха човешка природа.

10. Възстановяването на първоначално човешко състояние се състои във възвръщането на човека към загубеното от греха богоподобие.

11. Разкрива се участието и на трите лица на Св. Троица в домостроителството на спасението.

Третата статия е „Очерки на историята на Църквата“. Редакцията на „Богословские труды“ поемства разглежданата статия със заинтеригуващата иридукуиетелна бележка под черта, че тя: 1. Принадлежи на един талантлив история

и богослов — спец. Сергей Мансуров († 1929 г.) и 2. че независимо от своеобразната научна постановка и един предствателна изключително валиден в руското богословие. Счита се, че оригиналната концепция на автора върху историята на Църквата досега не е известна на църковно-историческата наука. Тук е направен първият опит да се синтезира целият богословски и църковно-исторически материал в плана на единното църковно предание. Освен това, според редакцията, тази концепция може да послужи като основа за създаването на нова богословска наука — „историческо богословие“.

Специално този авторът на статията като че ли полемизира с почти всички църковни историци относно метода за изследване и излагане на съответния материал. Според него, не е нужно да бъдем голем богослов, за да разберем, се поведението на императорите, съгласиеността между епископите, Богословските трактати, ересите и расколите, за които било прието предимно да се пише в църковната история, — всичко това не е основното в християнския живот. Вниманието на църковния историк трябва да се насочва предимно там, където се постига в по-голяма пълнота християнският идеал. Тук именно е истинският живот на Църквата; отук думата за живота се разпъва по цялото тяло на Църквата. Към историята на Църквата трябва да принадлежи преди всичко това, което отговаря на нейното право предизказване, а не това, което се украсява с един или други имена. Визнотното и случайното, според автора, може и трябва понякога да намери място в църковната история, но естествено не за да затъмнява основното и съществено в нейния предмет.

Авторът с възхищение говори за православния живот във всичките му прояви: в богослужението, у светиите Отци, в иночеството, в манастирите, в възпитателния пастиря и миряни, в вкоците, в теснотите, в кинигите с една дума, във всичко, в което живее и се издълбочава в Божия Дух на земята от прието на първата християнска Пелудестина до наши дни. За материалност той предлага една класификация по вкокове, а богословствението може и жени разлеза на три поколения за всеки век — от I до XIX век подробно. За XX век авторът заявява, че „който вътрешно усвоял живота и творенията на предшлющите поколения, той ще намери и съвременните им връщания“.

Четвъртата статия „Св. Иларион епископ Пинтавиевски“ от проф. И. В. Попов и настоящият том на „Богословские труды“ е продължение. Разглежда се участието на св. Иларион за Дух Свети в една книга, когато този въпрос още не е бил предмет на догматическо изследване; не изминвали и проблемите, свързани с това учение и почти никой не се задълбочавал в него. Що се отнася до самото съдържание на учението на св. Иларион за Дух Свети, в него се установява неуреност и колебание при решението на проблема. Този проблем се набеждава, но в неговото решение отсъства търпата почва на църковното предание.

От стр. 151 до 226 са вложени материалите, които са били разглеждани на богословските събранията между предствателите на свободно-духуеранската църква и ЦФР и Руската православна църква, състояли се между 3-8 март 1967 година в Хелсн (ГФР), в следния порядък:

1. Ленинградски и Новгородски митрополит Никодим. Някои материали за изясняване текста: „Вие сте вече чисти чрез словото, що съм ви проповядвал“ (Иван 15:3).
2. Описок Михаил, Реформацията в XVI век като църковноисторическо явление.
3. Проф. В. Д. Саричев, Същност на помиренето и неговото Библиейско обосноваване.
4. А. С. Буевски, Примирение чрез Христа и мир на земята.
5. Проф. проф. Л. Воронов, Осъществяване на помиренето в живота и дейността на Църквата.
6. Проф. д-р Л. Голубят, Помиренето чрез Христа по Новия Завет.
7. Проф. О. Вебер, Догматическият проблем в учението за помиренето.
8. Дон. Р. Слевски, Източната Църква от гледна точка на евангелското богословие.
9. Проф. Г. Харбсмавер, Пролял на помиренето в действително на църквите.
10. Тезиси по докладите и резолюции.
11. Проф. проф. Л. Воронов, Литургия по „Testamentum Domini nostri Jesu Christi“.
12. Дон-игумен Марк (Лонски), Духовният живот на мирянина и монаха според творенията и писмата на епископ Игнатий Брянчанинов.
13. Дон. Н. Заболотски, Католичествата-проблем на икуменизма.

В шестия сборник от „Богословские труды“ са дадени публикации от неопубликувани съчинения на епископ Игнатий Брянчанинов: молтва за покойните; първакв част статията „Градина през мизаня; Предговор към повестта „Иосиф“; свт. хотовореното „Съвет на моята душа“.

Спец. Анатолий БАЛАЧЕВ

## Негово Блаженство Николай VI, папа и патриарх на Александрия и на цяла Африка в България

На 2 яни, на път от Москва за Атина и Кипър, в столицата на престопа Негово Блаженство Николай VI папа и патриарх на Александрия и на цяла Африка, първоначално от мексикански митрополит Николай VI, който е в днешния митрополит Тимотеи и Иринеи. На аерогара София той е посрещнат от Негово Светейшество Българския Патриарх Максим, от тухин Високосреветсвения Староагрийски митрополит Пшквирити и Пловдивски митрополит Варлаам, от председател на Комитета по въпросите на Българската православна църква и религиозните културни при Министерството на външните работи г. Михаил Кючуков, от архимандрит Доветян, Главен секретар на Св. Синод, проф. Тодор Съев, доцент проф. Благой Чифлянов, проф. д-р Васил Велков, началник кабинета на Негово Светейшество и др.

Посещението на Негово Блаженство бе неоприлично. То бе пловзено от липса на директен самолет Москва-Атина и трая само 10 часа. Десетина минути малко време за срещането на един многоуважаем и много възлюбен човек, но в такива случаи на помощ идват чувствата на взаимна обич, които същават проточните задължения и цялото също време се използва приятно и полезно, за да бъдат доволни и щастливи и гостите и домакините, още повече че Негово Блаженство Патриарх Николай не за първи път стъпва на българска земя.

Българската православна църква бе щастлива да посрещне Патриарх Николай VI през 1969 г., когато, като новоназначен патриарх, той украси, заедно с най-възрастните първосвещители от своята св. Православна църква, тържествата на по случай 1100 годишнината от смъртта на св. Кирил Константинов философ. Товага научих от него, че това не е първият му контакт с България и че нава в България със свои чувства, приобита в ранно детство: роден в Цариград преди 58 години, като българската колония там бе многочислена, заедно със съмахалените си българи, често посещавал българските светини из града, и в обща детска игра, несъзнателно ковел едно приятелство, което нито времето, нито пък изкуствените построения на пагубна шovinизма можаха да разрушат. Историята на родината на Църква ревново ще отбележи участието му във всички издирвания тържествата със с празничност ще припомни на поколенията, че Прасветителът на вотората по чест патриаршеска катедра на Православния изток привнес своен достоен дял не само към високата чест, дължима на великите светци и просветители на славянския род, но и към съвременността на единството във връзката на мира и любовта на св. Автокефални православни църкви и по-специално на двете сестри-църкви: Александрийската и Българската.

През м. май т. г., по Божия милост, заедно с висока делегация придружих Негово Светейшество Българския Патриарх Максим в пловническото му пътуване из днешните вточни патриаршии. Този път имаш възможността да видя Негово Блаженство в рамката на първосвещелствата му град Велика Александрия и на богослужения му обширен африкански диоцез. Не знам дали защото през време на пинето гостуване той носеше едно историческо египетско, изобразяващо двойния ораел на Византия, или защото неговата висока осанка, която спомня шеметни върхоле, неговият бърз вървене, който неполюбява пустинния вятър, движениата му, който изричат източно величие, говорят му, който пада като вълкните водопади не паля, или защото ревността му по св. Православие, прищипността му по икономическите въпроси, мислите му изобщо за Божията църква бе удивила, а може би всичко това ме накара дълбоко и душата си за го нарека „Орел на илската долина“.

И невистина той се спуска като орел върху събеседника си, но не за да го погуби, а да го грабне и издигне в извисилите висини на прищипен разговор за славата на Божията църква. И който говори за обединящата роля на първосвещелствения Цариград, и който се възхищава от всеаграржашата сила на руското благочестие, и който споделя сърбица си по печалните разногласия в някои гръцки църкви, и който похвъртава изключително добрите връзки с Българската църква, и който разкрива оптимизма си за бъдещето на африканското православие, и който изричаво загрижеността си по богословските дилемати с инованните църкви и иновандини, чувствително едно голямо християнско сърце, което гутта само в славата на Божията църква. При дясната горещина на дувтината, при хладната на александрийския залив, в библиейската светлина на спомените от остров Фарос, под свещените сводове на храмовете и заалите на древната и нова патриаршия, по безкомнената път край Нил до Александрия до Каиро, не секаха разговорите между двамата патриарси, а едно-мислето им по всички разгледани въпроси раздвие сърцата им и не даваше никому да почувства умора. Затова, когато на Каирската аерогара се сбогуваме с него, почувст-

вуваме дълбоката сърбица на раздвлята със свои човек, съумял да обласка, да ободрит, да ентусиазира, да обогати по апостолски.

Сета, на аерогара София, прегръдката на двамата патриарси бе още по-топла, усмихните по-малки, разговорите по-оживени и по-сърдечни, като на родни братя, възжелани отново да се видят. В съвместно уредената програма е вписана една единствена точка: посещение на св. Рилска обител, където Негово Блаженство иска да вие от българолатините и живнотворяващите струи, които текат от Рилския Чудотворец и българската природа.

А той има нужда от тях: затржен е „Орелът на илската долина“. Чака го многострадален Кипър, чака младостта му, справедливостта му, прищипността му, любовта му да омиротвори размирния. Чувствувате как върши сърцето му и бързаше да му прилосне бакусам на цялата българолюбива юзска земя, спрочността на илския мирен живот. Радват го смекчовърните ни планини, тъмнозелените ни долини, натовжките от плод яви, благоухащите розови градини, кунините на обширните ливади; радва го вистотата, свежестта, реалт, спрочността, сигурността, които дхат от всеки кът, по всеки кръстоуи и който минаваме по широкото булеварда на столицата, и който преминаваме по кунурите на илните планини, и който се проверяват под клонестите тунели на нашите тунели, и в усмеващите на очичащите граждани, и в сърчостта на работничите селания, а поствително-отдадени на чест от страната на регулаторично-милционер, който колата на Българския Патриарх минава край него.

Св. Рилска обител тържествено посрещна високите гости, под звуците на мелодичните си камбани и при стройното участие на преподобното си братство, подпомогнато от многобройни монашески-клерикали и миряни. Патриарх Николай смречно колония през св. мони на всебългарския светилт и дълго изпреси молитвите му пред Господа. После се възкачи на архирейския трон и взе участие в молебен, извършен в негова чест от манастирското братство. Накрая високопреподобният вчум, архимандрит Методий, пришестваша сградата Негово Блаженство, който отвори на пришестването с кратко слово, а който върши големата си радост от приступването във великата светлина на българския народ, на връщане от СССР, където е бил, да да се кръсти отново в свещената купел на руското благочестие и пожела на риломанастирското братство в молтва и пождат да следва БЩЦ и да служи на благочестивия български народ. След малко прием в итузиарничата и кратка разходка на манастирския комплекс и мушкет, кортежът от колите отново се насочи към столицата.

Вистрете в студени води на р. Рила бяхат край нас и ни смироваждат до полето — като че ли са доуцаи, че край влачищия се, мълчи и топла Нил Патриарх Николай бе възнествал отново да ги види. Полето ни лосе в азалите си прегръдки и ни възкачи към столиците възпелени. Градът на младостта, думнал във вечерните си светини, прилично посрещаше скъпия си гост.

На ирощащата братска агния дхаша тъгата на раздвлята. Негово Светейшество Патриарх Максим благодарил владява случай, който ни доведе макар и за малко един от най-възрастните първосвещелствени на св. Православна църква. Негово Блаженство Патриарх Николай благодарил за оказаното гостоприемство в Църквата и страната, където мирът и трудът са на почет. Прасветелът на Комитета г. Кючуков изказва своята надежда, че Негово Блаженство ще ни посети догодина, който роните и азалите, ште силовани на прасотата и възлюбелт, шифит в илската Родина. Визити съвременници дагат чаша за благого на св. Христова църква и за мира и делна светя.

Аерогара София прелача на вечерен кошар. Шумът на моторите на капаните и отлиталия самолети пречат на последните разговорни. Към ирощащите се приселници и посланици на Гърция г. Жан Колкокулос, в ирощен неволяни, благопожелават за нови срещи и микропост поема скъпите гости, за да ги отнесе към свнствални реактивни въздушни кораб. Видяме само кунтурите му в нощната тьма. Той по-тренера, търтва бавно към централната писта, виселно се азалила и се откъща от земята. Поглеждаме към небето, където „Орелът от илската долина“ е свил криле, загледали в тъмните висини и сърцата им са изпълнени с благодарност към Бога. Който кръстосва пълнщата и створа съдбите на всички, който невидимо съдействуват на човешката история да навреда по илца на спасителния Му промисъл.

## Две статии в английската църковна преса за Българската православна църква

По повод официалното посещение на делегацията на Англиканската църква в нашата страна през миналата година известният н-р сънародник д-р Методи Кусев е написал две статии за Българската църква, поместени в „Балтик Таймс“ от 9 ноември и 1972, които са предизвикали особит интерес сред широк кръг читатели.

Първата от тях е озаглавена „Църквата в една социалистическа държава.“ Тук авторът излага следното: „Посещението на Кентърберийския Архиепископ д-р Майксъ (Михаил) Рамлей в България през миналия месец има предизвикало голям интерес както сред църковните, така и сред държавните кръгове.

Мнозина вече познаваха Предстоятеля на Англиканската църква чрез икуническите печат. Той е добре известен в България с усилията, които полага за заздравяване връзките между Англиканската общност и Източно-православните църкви. Той остава силно впечатлен по време на посещението си със същата си, в които се подчертава важността на богословско-икуническите връзки между двете църкви. Неговото добросъседско отношение и топлина ще се помнят за дълго време.“

По-нататък д-р Кусев изразява съжалението на църковните среди в нашата страна, че поради твърде краткото време членовете на гостуванията делегации не са могли да добият повече впечатления от живота на Църквата и от нейните институции, духовния живот и мисълта, а това също да се проведат богословски дискусии във връзка с проектирания диалог между Православната и Англиканската църква. Изразява се надежда, че това първо посещение ще подготви почвата за по-нататъшни срещи в рамките на икуническото сътрудничество.

Авторът, който многократно е посещавал Родината прет последните няколко години и поддържа добри връзки с нашите църковни среди, ползвайки се и от някои публикации у нас и в чужбина, посочва конкретни данни за религиозния живот в България.

„Според Конституцията на България, лише той, всички изповядания са равни. На практика Българската православна църква като че ли е по-добре организирана, заета тя е най-голяма. Според статистическите данни (от 1960 г.) крестните православни българи са около 6,000,000. Броят на протестантите е приблизително 16,000, а на римо-католиците — 40,000.

Съвсем естествено е Православната църква с големия си брой членове и тесните си връзки с историята на народа и страната да бъде по-добре организирана (3,700 храмове и паравали, близо 2,000 свещеници, 120 манастири с около 400 монаси и монахини; приблизително 200 ученици в Духовната семинария и 130 студенти по богословие (в Духовната академия).

Цифрите за останалите вероизповедания са: Римокатолици — 30,000 е един епископ, 40 свещеници и 30 храмове; унитарни — 10,000 с 20 свещеници и 17 храмове; протестанти; конгрегационалисти 5,000 с 52 пастори и 52 храмове; методисти 1,300 с 15 храмове и 16 пастори; баптисти — 650 с 10 храмове и 7 пастори; педестивияни — 6,000 с 25 храмове и 31 пастори; адвентисти — 3,000 с 10 храмове и 40 пастора. По такъв начин за 16,000 протестанти има 112 молитвени докове и 145 пастора (включителен брой).

Освен това в страната има 20,000 арменци с 12 храмове и 10 свещеници; 2,000 евреи (президиум в София) с една синагога; 800,000 мохамедани с 1,300 джамии; 500 воджи за турците и 100 воджи за българо-мохамеданите.“

Д-р Кусев споменава също за икуническата атмосфера и добри взаимоотношения между църквите в България. Той отбелязва, че няколко студенти протестанти са завършили образованието си в Богословския факултет и Духовната ака-

демия. Държавата никога не е забранявала на неправославните студенти да следват богословие в Западна Европа.

Според Конституцията образованието в възпитанието на младежта е грижа на държавата; училищата са отделени от Църквата. Малък процент от подрастващото поколение придобива знания по въпросите на живота чрез проповедите и богослужението, а това също от църковно-периодични печат и издаваната от Синакодното издателство религиозно-богословска книжнина.

В градовете и в някои по-големи села има християнски братства, които играят роля в църковния живот.

По-нататък авторът дава отговор на някои въпроси, породени в англиканската църковна среда по повод официалното посещение на делегацията в България. Статията завършва със следното заключение:

„Посещението на делегацията, доколкото можах да установя, е имало известно значение. То ще даде плод при положение, че би имало насрещни контакти за установяване по-нататъшни връзки, за обмен за провеждане богословски дискусии и за по-тесно братство.

Важно е да се изучи животът на Българската църква и да се знаят Англиканската общност с него.

Приблизителни сравнения и пренеси за условията на християнски живот в една страна, преди тя да бъде основно изучена, ще доведат до неверни заключения. Това може да подкрепят писмата на добри чувства и може да донесе по-добро верба, отколкото добро (пола).“

Втората статия на д-р Методи Кусев е озаглавена: „Сегашните тенденции дават основание за надежди“.

Ще споделим по-важните мисли от нея. Отначало се дава висока оценка за личността и делото на блаженпочиналия Български Патриарх Кирил. Представя се, че сегашният Предстоятел на Църквата ни успешно „продължава политиката на покойния Патриарх Кирил; винаги съществени промени са се внесени в нея“.

„Ние можем да видим един добър пример за тази приемственост — пише д-р Кусев — и по въпроса за посещението на Кентърберийския Архиепископ в България, което бе уредено от Патриарх Кирил и бе осъществено от Патриарх Максим“.

„Отношенията между Църква и Държава продължават да са добри“, изтъква по-нататък авторът. Той се стреми да обясни и причините за това:

1. Видният български вожд Георги Димитров се бе изказвал много положително за историческата роля на Българската църква.

2. През цялото си 11-вековно съществуване Православната църква в България е играла огромна родолюбива роля в определеното съдбието на страната, и пр.

Държавата всяка година отпуска субсидии не само за да подпомогне бюджета на Св. Синод, но така също за властоуването на църква и манастири, като паметници на културата. Освен това държавата е дала монополно право на Църквата да произвежда свещи, христосове, икони и пр. Църквата притежава свои земеделски стопанства и др. недвижими имоти.

Хулганските прояви в храмовете са строго наказувани.

По-нататък авторът се спира на дейността на свещениците, провеждана при нормални условия, споменава за резултатното осъществяване на църковната мисия, за църковното кладир, посещението на богослужбите в градовете и селата, редовното издаване на Библията и пр.

Накрая д-р Кусев отново дава висока оценка за участието на Българската църква в Икуническото движение, за нейните представители в ръководителния орган на ССЦ и на международните форуми, провеждани във от границите на нашата Родина.

Т. С.



## ИЗ ЖИВОТА НА ПОПЕЛЪНИТЕ ЦЪРКВИ

### Делегация на Руската православна църква в ГДР

По покана на Съюза на евангелските църкви в ГДР от 20 до 26 юни т.г. в Германската Демократична Република е гостувала делегация на Руската православна църква в състава: Тулевант и Белески митрополит Ювеналий, председател на Отдела за външни църковни връзки — водач на делегацията, Берлинският и Средноевропейският архиепископ Филарет, Патриаршески екалхр в Средна Европа, Минскит и Белоруски

архиепископ Антоний, Астраханският и Елотаевският епископ Михаил и др.

Делегацията е посетила няколко градове в ГДР, имала е срещи с председателите на Съюза на евангелските църкви епископ д-р Албрехт Шьонхейр, с ръководители на църковни организации и учебни заведения, присъствувала е на богослуж-

жения в евангелски храмове и се е запознала с историческия и културния паметници на немския народ.

На 20 юни делегацията е била приета от посланика на СССР в ГДР М. Т. Ефремов. Същия ден в чест на делегацията е бил устроен прием от държавния секретар по църковните въпроси при правителството на ГДР Ф. Финт. На приема са присъствували ръководители на СЦЦ в ГДР, кметовете и представители на държавни и обществени организации в страната. На 22 юни делегацията е била приета от заместник-председателя на Министерския съвет на ГДР Х. Зиндерман. На 24 юни, неделя, членовете на делегацията отслужили св. литургия в лайпцигския храм „Св. Александър, митрополит Московски“, излягнат в чест на падналите руски войски в битката с маномановите войски при Лайпциг.

На 25 юни в Берлин са се състояли преговори между делегацията на Руската православна църква и ръководители на СЦЦ в ГДР, начело с председателя на Съюза епископи а-р

А. Шьонхер, относно по-нататъшното развитие на връзките между Руската православна църква и СЦЦ в ГДР. Постигнато е било споразумение през 1974 г. да се проведат в СССР двустранни богословски събеседвания. Епископ д-р А. Шьонхер е даа прощаван обид.

Същия ден след обяд членовете на делегацията са били приети от заместник-председателя на Християнско-демократическия съюз в ГДР В. Хайб.

Вечерта в чест на делегацията на Руската православна църква Патриаршияският екарх в Средна Европа, Берлинският и Средноевропейски архиепископ Филарет, е даа прием. Присъствували са: епископ д-р Шьонхер и други ръководители на СЦЦ в ГДР, представители на правителството на ГДР, представители на столичната обществено и посланика на СССР в ГДР М. Т. Ефремов.

На 26 юни делегацията на Руската православна църква е отпътувала за Москва.

Р. Т.

## Посещение в България и Румъния

През втората половина на месец март г. г. направих едно пътуване до България, Румъния и Западна Германия от името на Департамента за славянски езици и литература при Държавния университет в Охайо. Целта на моето пътуване беше да изследвам и евентуално да микрофинансирам средновековни славянски ръкописи, които изобилствуват в тези страни. В същото време имах възможността да посетя Българската и Румънската църкви и иерарси. Моите преживявания по време на това пътуване бяха приети в твърде интересна и аз бих желал да ги споделя с читателите на сп. „Път на православието“.

Преди моето замиване Негово Превосиенство епископ Симеон от Българската православна църква в Америка информира Св. Синод на БПЦ за моето пристигане в България и уреди да бъде гост на Св. Синод. По същото време нашият епископ д-р Сава изпрати препоръчителна писма до Българската и Румънската православни църкви с молба да ми поматат в моите занимания. Благодаря за стореното от двамата епископи Сава и Симеон, защото бях много топло посрещнат, специално в България. Също така аз бях сърдечно посрещнат и от научни работници, академически институти и културни комитети. В тази статия ще споделя своите впечатления от посещенията ми на Българската и Румънската църкви, а по-късно в друга статия ще виша открито гостоприемството на българските академии и културни институти.

На 16 март пристигнах в София. Архимандрит Дометян, Главен секретар на св. Синод на БПЦ, ме посрещна на аерогарта и ме придружи до хотела. Скоро след уреждане формалностите ние се отправихме за изследователната катедрала „Св. Александър Невски“, където Акатистната служба беше към своя край. В момента, когато влязахме в църквата, Негово Превосиенство Прованският епископ Антоний, обкръжен от стотина люде, произнесе проповед. С естествен и приятен глас той говореше на своите вярващи, както баша говори на своите деца. Народът гледаше към него с благоговение и всеки се опитваше да дойде по-близко до епископа, за да изпроси благословение, целувайки ръка или най-малко свещената му одежда. Действително всичко това бе трогателно.

Всъбота, 17 март, целия ден аз прекарах в срещи с различни представители на културата и с научни работници. Трябваше да призна, че от всички посетени от мене страни най-топъл прием ми беше засвидетелстван в България. Проф. Дуйчев и проф. Дивков, световно известни учени, а така също и много от техните млади колеги ми помагаша във всичко и правеха всичко възможно, за да се почувствавам добре дошъл в щастлив.

На 17 март след обяд аз бях заведен в Руския манастир, който се намира на 120 км от София. Там прекарах един час, ровейки се в ръкописите с Къриница, пасени в манастирската библиотека, след което се върнахме обратно в София.

На 18 март, Православна неделя, Негово Свещиенство Българският Патриарх Максим служеше в катедралния храм „Св. Александър Невски“ и ме покани любезно да взема участие в се. Служба. Това беше най-превъзходната (красива, прекрасна и т. н.) църковна служба, а която съм вземам участие.

Негово Свещиенство Патриарх Максим бе в служение с Превосиенния Смоленски епископ Тихон, Превосиенния Макарлополски епископ Николай — ректор на Духовната академия, Превосиенния Провадски епископ Антоний, Пре-

освещения Драгомиришки епископ Иван, викарий на Софийската св. митрополия, Високопреподобния архимандрит Дометян, Главен секретар на Св. Синод, Високопреподобния архимандрит Василей, Високопреподобния архимандрит Атанасий, проф. протонер Василей Николов, доц. протонер Благо Чифликов, прот. Стефан Синод и прот. Йордан Мачов, свещ. Анатолий Балачев, протодяконите Флавиан и Василей Великов, дяконите Стефан Марков и Александър Манасиев и накрая, самият аз.

Църковните посевания бяха извършавани идеално, прекарано от хора, които по мое мнение е може би най-добрият в света. Трудно е да се каже колко народ присъствуваше; беше ми казано, че Църквата подбира около 7.000 души, а тя беше почти пълна.

Всички иерарси и клирици на Българската православна църква бяха много дружелюбни и гостоприемни. Аз не бих пропуснал да подчертая, че архимандрит Дометян, с когото бях в по-близък и по-продължителен контакт, беше единият дружелюбен, готов да пореди своята работа така, че да бъде в моя помощ и с мене. Негово Превосиенство епископ Николай ме прие два пъти и тогава любезно нареди различна приемливост и любов. Изобно моето обик с клириците, както и с културните представители в България, бе богата възнаграден.

В периода между 19 и 23 март посетих Националната библиотека, библиотеката на Академията на науките и манастирската библиотека в Рида. Във всички споменати библиотеки имах възможност да фотографирам някои славянски ръкописи. Любезността и щедростта на моите домакини беше показана също чрез подаряване ми 50–60 книги по изкуство, история и литература.

На 23 март замивах за Румъния. Архимандрит Дометян, няколко научни работници и други културни дейци ме изпратиха на аерогарта и трябва да призна, съжалениях исервно, че нямам повече време да остана с тях.

Моето пребиваване в Румъния беше също приятно и плодотворно. Бях опоматен да имах като домакин и водач проф. Георги Михалда от Всеславянския институт в Букурещ, който направи моето пребиваване в Румъния твърде приятно. Той ми показа повечето от църквите в Букурещ, запозна ме с фанулгата при Славянския институт, помогна ми да се срещна с директора на Румънската академия на науките и изобно ми помогна във всичко. Проф. Михалда също уреди да бъде приет от епископ Антоний, Главен секретар на Св. Синод на Румънската православна църква. След официалния прием при епископа аз имах възможност да видя мериарта и добре обзаведана печатница на Патриаршията. Направи ми впечателение издателският акип на Румънската църква. След това проф. Михалда и отец Илия Геореску ме съпроводиха до манастира Антим. Преди моето замиване за Западна Германия, проф. Йован Живкович ме заведе до манастира Калдарауни, построен в XVII в., на около 40 км от Букурещ.

В заключение бях желал да кажа, че това кратко пътуване до България, Румъния и Западна Германия ме обогати твърде много с впечателения и възнагради моите усилия в най-голяма степен.

Проф. свещ. МАТЕР МАТЕНЧ

Превел: Архим. ДОМЕТИАН



## О Б Я В Е Н И Е

Църковното настоятелство в с. Бона, Панагурска духовна община, обявява, че зворнота на с. Бана е запазена и търси нападък с всички видове редно богословско образование. Селото е едно от най-близките курортни места, които поникват хуба от далата страна пелеличино. В селото има две църкви с едни от най-старите селища.

Жалбите дават да се явят за осъждане.

От Църковното настоятелство

## БЛАГОДАРНОСТ

Искрено скръбна благодарност на Негово Пророкостество св. Великия епископ Калник, викарий на Силевския митрополит, на Негово Висшестепенно архиепископ Новаински, протосинел на Силата, на Българския свещенически хор, на всички дарители имен Иван Попов и на всички оти, всеки молитвенно участие при изолото на покойна наш съпруга и баща дядо Завра Бонков Далинов.

Сърдечно благодарни на Негово Висшестепенно св. Славенския митрополит Николов, на Богоявения епарх, на всички дарители и почитатели на покойна за полнението съботежия.

От семейството

## БЛАГОДАРНОСТ

На 19. IX. 1973 г. почина свещеникът Зафир Бинков Далинов с епископски свещеник в катедралния храм „Св. Димитър“ в Силена. Искрено своята голяма благодарност на тези, които са взели участие в погребите Негово Пророкостество Великия епископ Калник, викарий на Св. Славенския митрополит, на Негово Висшестепенно архиепископ Новаински, на Славенския Българския хор под диригентството на свещеникът Иван Попов архиепископически заместник в гр. Явоча и на всички свещеници от гр. Силена.

Сърдечно искрено благодарност на Негово Висшестепенно св. Славенския митрополит Николов, който участва на 40-ти ден от смъртта в съслужение с епископ Калник и архиепископ Новаински и ослужилата панахия на гроба.

Молта на всички благодарности във тук в всички държави.

Превятели: Печка Иван ЗАФИРОВА

## БЛАГОДАРНОСТ

На 11 юни 1973 година почина в гр. Саломов свещеникът Христо Зафиров Козаберски, роден на 15 август 1879 година в селища град. През

## В ЧУЖБИНА

**РИМ.** Папа Павел VI, говорейки пред многолюдна поклонница в която легла римските Кастелиадиолски, се изказа в защита на испанските мисионери, които разпространяват християнството на полонизираните войски на Португалия и Мозамбик. Св. Отец каза, че испански мисионери, които дълго са били замалвани и проследявани, поради техните верни възгледи. Папата довери при това, че „Християн не може да отиде там, където християнството не е установено“. Далилата послание бе да излезе срещу държавното съпротивление и християнските изобидатели съветвател, че в това си изказване Папа Павел VI иска предпазливо да каже Португалия и нейните африкански колонии, на които тази и старите на Африка и Латинска Америка, както мисионерите благодарствено им срещат огромни трудности в своята дейност.

Давна колониална война, етиче Вердия и Панагурски, говорейки на всички, си разкриха обидно на изолати население в две села в други португалски колонии в Ангола. В изолото от тези села са били убийти 100 души. Португалците войски запалва и двете села и след това изравнява всички терси заедно с населението гробища и булдосери за да запалят селища на чуждолюбивите престолонаследници. Далилата послание каза се обидна във всички държави, които не отидат в Мозамбик, с надежда да предотвратят християнството на местните мисионери, тъй като „португалците пикавали само онова, които не са поселили в местното население не се съветвали да говорят истината, поради страх от репресии“.

Ремондосиното правителство на Англия със селанине в Киншаса (самогласна Демократична) и португалски измиванията на християнските войски, добавили, че португалците са служели и с „дълготраен бомбардировач“, в резултат на които при последен 2 нощи са загубили 200 души, след употребата на оръжията край.

В официален орган на Ватикана „Осерваторе Романо“ е поместен номерът с изказване за слагащи край на изолати и проповядване на арка португалските колонизатори. Поместени са изказва от словото на Папа Павел VI, произнесено пред шест от 30 хиляди поклонници в Кастелиадиолски: „Но откровение изказваши към всички мисионери в света, и поспомнаши към мисионерите, работещи в страня, както талант дълбоко не се правно осигури, както те се срещат и различия ополчери и нежелание. Нова блага изпрати. Никой не може да обявява мисионерите, изчерпвайки тях и Църквата, че стават пречка за проповядване на край, за увели-

## У НАС

1909 година и била разположена за спящици селища в града, както в продължение на повече от 50 години свещеникът излезе издого до добър живот и прати Бона стругица.

Бог да ги упокои в селищата С и му изказа за живота брата в изпроданията му.

Най-сърдечно благодарни на Негово Светеостество Максим, Патриарх Български и Митрополит Софийски за изказаните отнесени съботежия, предадени чрез архиепископически заместник старейшина свещеникът Кирил Далинов. Благодарни на последица за прочутието слово и на събратия му свещеникът който да извършва по случителство в днешна обстановка в отгребеното, което се извърши на 13 юни 1973 г. в гр. Саломов, както и за изказаните от тях примери.

Благодарни и за всички, които ни пикаваха съботежията си усно, писмено и телеграфически.

## ОТ БЛИЗКИТЕ МУ

## ТЪЖЕН МОМЕНТ

по случай излизанията от смъртта (8 август г.) на изпроданията на смъртта, изказа, съветира и баба

## ПРЕЗВИТЕРА КАЛЯ ПОП СТЕФАНОВА,

по мъж изолати Елементова, родом от с. Карово, Бургаско на 70 години.

Искрено дълга, месинте, гоната и все повече и повече на отдадена от ови изолати в шестте дни — 8 август 1973 година била много изказана гоната, както ни отидала в последните дни. От когато и до днес много горещи панахи са се излезли по тебе, но панахи и блага са били ти. Ние, твоите близки, ни не забравяме мила ти бора в твоето ще съществуване.

Сил спомогни! Ние нолем Воспеланият Бога да те пратим в небесите Си с всички и да ти дарим мира и блажен покой!

Всесърдечно благодарни на тези Висшестепенности Св. Славенския митрополит Г. Г. Николов и Св. Висшестепенности митрополит Г. Г. Стефан, които ги изказаха си съвети и съботежията на много ученици. Благодарни на Бургаския Архиепископически заместник Кирил Георгиев за прочутието слово, което издрого учениците слово, а така също на всички участници в изолоти погребенията: Васил Крушев, Георги Желев, на протосинелите Иван Козаков, Димитър Далинов, Иван Стоянов, Златко Георгиев, Иван Драгалиев, на свещениците: Климент Попова, Тодор Далинов, на изолати: Димитър Овчаров, Атанас Васил а на резултат: Петко Панахи и Иван Бонков.

По случай гоната от смъртта на покойната Каля превятели на 8 август г. г. ще се оскудава изолати Св. Ангелия в грете Бургаския църква, в а дома и ще се оскудава панахията.

Бог да ги прати! Вина да бля панахи ти!

От обявенията:

изолати Елементова, синоис, снахи и внуци.

тежани по ония, на които носят евангелиската вест. Нейно не може да ти обявява за това, че силни да измолувае жужда силна, чиста ил държавна, за защита на своите религиозни изолати. Изолати не може да ги обявява, че не отидала с всички измолувае протосинелите над изолоти население, с които дълга тежани измолувае и съветвател. „Прялата и справедливостта измолува за изречени най-дълбоко изречение за правите мисионери, които изказват дейност свога изречени на днешното и гоната отидала изречени на местното население, стремежи се с първо отидана и издрого по последица на обявенията в изречени, в прогреса, свобода и мир“.

**РИМ.** По повод на ватиканския Сенатизат по изречени на изреченията във Ватикана - протосинелите изказана от Ласе Булдаси даламата правото с патриарх Папа Вулдизабелов.

В своето изказване имен Папа Павел VI издрогова на Ласе даламата, че ил на последиците във Ватикана и почитаното даламата на изказаните разликите между даламата и социализма и социализма между будилата общост и християнство и огледа на връщане за утирификация на мира в света. Патриархът изказа доволство и признание за гоната изречениа гоната и защита на Папа Павел VI на мира в света и изречи своето изказване, че изречени между будилата и католическите общности ще се издрогова и укрепва.

От своя страна Папа Павел VI подчертава, че има много обща истина в Християнството и в будилата правата на изречениа от изреченията от изреченията на патриарха изречениа мира и обявенията прогреса.

**ПАРИЖ.** Националният комитет за мирна в борбата за осмолението на португалските колонии, в които същата война и ФКП и Социалистическата партия, и въпреки притеснение издрого на португалските посланици във Франция за изреченията на португалските колонизатори в Мозамбик. **НАГОЛ.** От 29 юли до 4 август г. в с. в селища Илито съботежията на ватикана, протосинелите и протосинелите. По време на съботежията са работили следните групи: „Ирландия и Екзархията“, „Екзархията и Литургия“, „Екзархията и изолати християни“, „Екзархията, брата и семейството“, „Екзархията и изолати формиди“, „Екзархията и изречениа група“ и „Екзархията и съботежията на изречениа“.

Д-р Х. П. ХРИСТОВ

Цена в етовински — годишен абонамент 2,50 лв.; сметка 11101 БНБ — Софийски градски ялон  
Синодално издателство — ул. „Св. София“ № 2 — София

Редактор доц. Георги П. Парев  
Печатница „9-ти септември“ — София